

Ramiza Smajić

**PRAVNO-POLITIČKI RAZVITAK BOSNE I
HERCEGOVINE : DOKUMENTI SA KOMENTARIMA¹**

**JURIDICAL-POLITICAL DEVELOPMENT
OF BOSNIA AND HERZEGOVINA :
DOCUMENTS WITH COMMENTS**

Sažetak

Djelo Dženane Čaušević je zbirka relevantnih izvornih tekstova koji oslikavaju Bosnu u njenom milenijskom trajanju kao države u kompaktnom vidu i pod stalnim imenom. Navedeni dokumenti pružaju dobar uvid u dinamiku državnog i pravnog uređenja, a uz to i njen teritorijalno-politički kontinuitet.

Summary

The writing of Dženana Čaušević is a collection of relevant source (original) texts which present Bosnia in its millennium lifetime as a state in a compact aspect and under a permanent name. The stated documents give a good insight into the dynamics of juridical and state organization, and also into its territorial-political continuity.

Nakon niza naučnih i stručnih radova u kojima se bavila različitim segmentima historije države i prava Bosne i Hercegovine, autorica Čaušević je ovaj put učinila zahvat namijenjen prvenstveno studentima, ali i svima zainteresiranima za pitanja iz ove oblasti.

¹ Dženana Čaušević, *Pravno-politički razvitak Bosne i Hercegovine : dokumenti sa komentarima*, Sarajevo, Magistrat, 2005, 538 str.

Riječ je o svojevrsnoj zbirci najznačajnijih pravno-političkih dokumenata iz hiljadugodišnje bosanskohercegovačke historije. Hronološki poredani, od srednjovjekovnog, preko osmanskog, austro-ugarskog, jugoslavenskog perioda, pa do devedesetih godina i Bosne kao samostalne države, navedeni dokumenti pružaju dobar uvid u dinamiku državnog i pravnog uređenja, a uz to i njen teritorijalno-politički kontinuitet.

Autorica je u naučnoj javnosti poznata po bibliografskom opusu nastalom tokom njenog profesorskog angažmana na Pravnom fakultetu u Banjoj Luci do 1993. godine, pa do danas, kada radi kao profesor na Pravnom fakultetu u Bihaću. Monografija „Partizansko pravosuđe u Bosni i Hercegovini 1941-1945“ te drugi naučni i stručni radovi svjedoče o izraslom stručnjaku i poznavaoцу historije države i prava Bosne i Hercegovine i SFRJ, ali i opće historije države i prava.

No, s obzirom na našu usko stručnu zainteresiranost za osmanski period, možemo primijetiti da su dokumenti tretirani u djelu koje je predmet naše pažnje najvećim dijelom oni na čiji značaj su osmanisti i ranije posebno ukazivali. Zadovoljstvo nam je što je među dokumentima navedena i kanunnama iz 1516. godine, dokument koji svjedoči o posebnom stavu Velike porte spram Bosne i njenih ljudi. Naime, prema jednoj odredbi ove kanunname, timari su trebali da budu dodjeljivani *isključivo* domaćim ljudima, čime će poslije doći do učvršćenja i jačanja domaćeg plemstva.

Ono što još upada u oči pri prvom uvidu u sadržaj, a što je stalna pojava u općem naučnom i popularnom izražavanju, jest uporna terminološka distinkcija između dva značajna perioda bosanskohercegovačke historije: Bosna je, tako, uvijek pod osmanskom „vlašću“, ali pod austrougarskom „upravom“. Mislimo da se mora povesti računa o još uvijek neodlučnim stavovima oko imenovanja izvjesnih ključnih pojmova koji su predmet zajedničke istraživačke pažnje, a posebno onih ljudi koji se bave historijom države i prava. Adekvatno imenovanje je preduvjet istinskog naučnog predstavljanja, pogotovo generacijama koje stasavaju, a sklonost prihvaćanju određenih pojmova kao sinonima može izazvati potpuno zastranjenje u poimanju istih.

Često se zaobilaze, pa i ovaj put, dokumenti koji svjedoče o pravnom položaju nemuslimanskih zajednica i redovno se navodi samo ahdnama sultana Mehmeda Fatiha bosanskim franjevcima kao usamljeni akt slobode ispovijedanja vjere. Pored nekih sudskih dokumenata poput ćefilema, iz kojih se može pratiti položaj nemuslimanskog življa u Bosni, postoje izvanredni dokumenti koji oslikavaju političko ponašanje zajednica poput jevrejske ili romske, naprimjer, a što je ovdje izostavljeno. Rumelijski Cigani (najčešći termin u slavenskim jezicima, dok se u izvorima osmanske provenijencije nazivaju Kipti, u engl. *Gips*, u franc. *Gitane*, grčkom *Gifto*, u Dalmaciji, Crnoj Gori i Makedoniji *Međupi*, *Jeđupi*) imaju svoju kanunnamu koju im je izdao sultan Sulejman, a kojom se regulira njihov pravni položaj. Naravno, njihov položaj je reguliran jednostrano, određene su dužnosti, a nisu spomenuta prava, ali to je stalna osobenost svih osmanskih zakona. Pored toga, tu je i niz drugovrsnih dokumenata koje danas nalazimo u fondovima arhiva po Bosni i Hercegovini, a koji svjedoče o tom da su Cigani uživali puna građanska prava u osmanskom periodu, sa slobodom upotrebe svog jezika, vršenja starih običaja, svakodnevnog rada i slično. Mislimo da bi upoznavanje studenata i zainteresiranih istraživača sa ovakvim podacima upotpunilo njihovu predodžbu o Bosni kao pravnoj državi u punom smislu. Ovo posebno naglašavamo zbog činjenice, npr., kontrasta tih podataka i dekreta Marije Terezije iz 1761. i 1767. godine o zabrani prava na cigansko ime, o oduzimanju djece od roditelja, zabrani međusobnih ženidbi među Ciganima, a onda i užasnih progona Cigana u Francuskoj, Poljskoj, Engleskoj, Španiji i drugim evropskim zemljama.

U cjelini gledano, djelo Dženane Čaušević je pregledan zbir i najkraći put do relevantnih izvornih tekstova s komentarima koji oslikavaju Bosnu u njenom milenijском trajanju kao države u kompaktnom vidu i pod stalnim imenom. Bez namjere da ulazimo u daljnje razmatranje predstavljenih dokumenata ostaje nam još da izrazimo zadovoljstvo zbog autoričinog prepoznavanja potrebe za ovakvom koncepcijom literature za studente, dok tehničko uređenje knjige samo za sebe odaje da je djelo namijenjeno za dugotrajno korištenje.